

NEEXECUTAREA CONTRACTULUI ÎN DREPTUL GERMAN

Aurel BĂIEŞU,
doctor în drept, conferenţiar universitar (USM)

SUMMARY

The German Civil Code of 1900 played a special part in the history of the civil law of continental Europe, standing as a model for the lawmakers of many countries. The German civil and commercial laws are of a particular interest to Moldovan lawyers for the following reasons: (1) the Civil Code of Republic of Moldova has adopted many of the concepts from the German civil law, in general, and from the obligation law in particular; and (2) our country strives for the strengthening and diversification of economic relationships with the EU countries, including Germany. The German obligation law sets an efficient and well-balanced mechanism for the protection of interests of both parties to the contract by offering them, in the event of litigations, a system of efficient remedies and guarantees for preserving and continuing the contractual relationship. The present article is focused on the system of remedies and guarantees granted in case of non-execution of the contract.

Codul civil german (*Bürgerliches Gesetzbuch – BGB*) din 1900 a jucat un rol deosebit de important în istoria dreptului civil al Europei continentale, constituind un model pentru legiuitorii din diferite ţări. Astfel, au fost puternic influenţate de Codul civil german legislaţiile civile ale Austriei, Elveţiei etc. Pentru juriştii moldoveni dreptul civil şi comercial al Germaniei prezintă un interes aparte, atât datorită faptului că Codul civil al Republicii Moldova a adoptat multe din conceptele Codului civil german, în general, şi ale dreptului obligaţiilor, în special, cât şi în virtutea faptului că ţara noastră tinde să intensifice şi să diversifice relaţiile sale economice cu ţările UE, inclusiv cu Germania, care ocupă un loc de frunte printre ţările industrializate ale lumii.

Neexecutarea contractului în redacţia iniţială a Codului civil german[1]

În redacţia sa originară din 1900, Codul civil german nu cuprindea nici o dispoziţie care să pornească de la conceptul central al neexecutării obligaţiilor izvorâte din contract, înţeleasă în sens larg. Acest concept, consacrat în alte sisteme juridice, înglobând orice feluri de încălcări ale obligaţiilor contractuale şi care aduce la consecinţele juridice principale – răspunderea contractuală a debitorului sub formă de daune-interese şi rezoliţiunea contractului, fiind admis cumulul celor două tipuri de consecinţe – nu era cunoscut de dreptul german. Neexecutarea contractului nu constituia elementul de bază al sistemului Codului civil din 1900; consecinţele neexecutării contractului se axau nu pe noţiunea de contract, ci pe instituţia juridică a „raportului obligaţional" (*Schuldverhältnis*), definit în § 241 C. civ. germ. Regulile textului originar al Codului civil german privind sancţiunile aplicate debitorului care nu şi-a onorat obligaţia erau aplicabile tuturor raporturilor obligaţionale, care nu ar fi fost sursa obligaţiei – contractuală sau delictuală.

Sistemul legal al sancţiunilor impuse pentru neexecutarea unei obligaţii preconstituite se situau în Codul civil german în jurul a două noţiuni centrale ale neexecutării: „imposibilitatea de executare" (*Unmöglichkeit der Leistung*) şi „întârzierea" (*Verzug*), cu condiţia ca acestea să fie imputabile debitorului. Prima noţiune îşi găsea reglementarea în § 280 aln. (1): „dacă prestaţia devine imposibilă în rezultatul unei împrejurări pentru care debitorul trebuie să răspundă, acesta este ţinut în faţa creditorului să repare prejudiciul cauzat prin neexecutare". Întârzierea era tratată în § 286 alin. (1), care dispunea că „debitorul este ţinut în faţa creditorului să repare prejudiciul cauzat prin întârziere". Referitor la fiecare din aceste instituţii Codul civil german conţinea dispoziţii fragmentare, fie referitoare la obligaţiile unilaterale, fie referitoare le contractele sinalagmatice (§ 275–290, § 320–327).

Practica a relevat însă inconvenientele unei reglementări atât de cazuistice, întrucât între imposibilitatea de executare şi întârziere exista „un vid imens" care ignora toate actele pozitive prin care debitorul încălca obligaţiile sale contractuale, în special executarea defectuoasă a obligaţiei principale sau neexecutarea obligaţiilor accesorii. Pentru a completa acest vid imens, doctrina şi jurisprudenţa germană

au elaborat după 1900 conceptul de „încălcare a contractului printr-un comportament pozitiv" (*positive Vertragsverletzungen*), care corespundea situaţiilor de executare defectuoasă şi de încălcare a unor obligaţii accesorii obligaţiei principale: de exemplu, obligaţiilor de securitate, de păstrare, de informare etc., care însă nu era legiferat în dreptul pozitiv.[2]

Astfel, în cea mai mare parte a secolului XX dreptul german a consacrat trei forme de neexecutare a contractului: imposibilitatea de executare, întârzierea executării şi încălcările pozitive ale contractului care în practică şi în doctrină au fost grupate sub noţiunea generică de *Leistungsstörungen* – „tulburare", „dereglare" a executării.[3] Conform condiţiilor proprii fiecărei din ele, aceste cauze, în măsura în care erau imputabile debitorului, antrenau obligaţia debitorului de a repara prejudiciul cauzat creditorului sau dreptul creditorului la rezoluţiunea contractului. Constatarea unei neexecutări a contractului nu era suficientă pentru a determina sancţiunile aplicabile debitorului recalcitrant, trebuia mai întâi de „clasificat" neexecutarea în una din categoriile enunţate, ceea ce era uneori dificil.[4]

Acest sistem eterogen şi sofisticat a constituit în Germania obiectul unor critici importante şi crescânde, relevându-se lacunele pe care le conţinea:

- o importanţă deosebită era acordată imposibilităţii de executare, pe când această categorie de „dereglare a executării" se întâlneşte în practică rar şi numai în cadrul anumitor tipuri de obligaţii (de exemplu, privind bunurile individual determinate);
- imposibilitatea de executare se diversifica în mai multe specii supuse unor regimuri diferite (imposibilitate iniţială – imposibilitate ulterioară; imposibilitate obiectivă – imposibilitate subiectivă; imposibilitate fortuită – imposibilitate culpabilă);
- sistemul vechi nu recunoştea dreptul creditorului de a rezolvi contractul sinalagmatic decât atunci când „dereglarea executării" era imputabilă debitorului;
- sistemul vechi nu admitea cumulul daunelor-interese şi rezoluţiunii;[5]
- conceptul de „încălcare pozitivă a contractului" elaborat de jurisprudenţă şi doctrină nu avea nici un suport legal.[6]

Acestea sunt, pe lângă altele, motivele principale care, acum câţiva ani, au determinat legiuitorul să reformeze Codul civil german în materia dreptului obligaţiilor.[7]

Conceptul de încălcare a obligaţiei în noua redacţie a Codului civil german

Procesul legislativ de reformare a dreptului obligaţiilor în Germania a fost declanşat cu ocazia necesităţii transpunerii în dreptul german a unui şir de directive europene, în special a directivei din 25 mai 1999 privind unele aspecte ale vânzării şi ale garanţiilor bunurilor de consum. Ministerul federal al Justiţiei a elaborat şi a publicat în august 2000 un proiect de lege, care ulterior a fost modificat, ameliorat în cadrul mai multor comisii ce reuneau profesori universitari, înalţi magistraţi şi funcţionari. Acest proiect a dat naştere legii din 26 noiembrie 2001, denumită „de modernizare a dreptului obligaţiilor", care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2002.

Legea în cauză prezintă o importanţă crucială prin amploarea sa, prin modificările profunde pe care le-a adus şi prin ajustarea unor dispoziţii ale legislaţiei civile germane la prevederile Convenţiei de la Viena din 11 aprilie 1980 asupra contractelor de vânzare internaţională (CVIM), ale Principiilor Dreptului European al Contractelor (PDEC) şi ale Principiilor UNIDROIT referitoare la contractele de comerţ internaţional (PU) . În special, a fost supus unor modificări radicale textul Cărţii II a Codului civil german: „Dreptul raporturilor obligaţionale". Zeci de paragrafe au fost totalmente modificate. Altele, completamente noi, au fost introduse în vechea numerotare. Astăzi se poate constata schimbarea liniilor directoare în conceptul sistemului Codului civil german în materia neexecutării contractului, dreptului creditorului la rezoluţiunea contractului şi la repararea daunelor-interese. Legiuitorul a profitat de această ocazie şi pentru a codifica soluţiile şi regulile care s-au conturat în jurisprudenţă.

În noul sistem al Codului civil german în centrul materiei se situează noţiunea de încălcare a obligaţiei (*Pflichtverletzung*); § 280 alin. (1) (în noua redacţie) dispune: „atunci când debitorul încalcă o obligaţie ce rezultă din raportul obligaţional, creditorul poate cere repararea prejudiciului astfel cauzat. Regula nu se aplică atunci când debitorul nu trebuie să răspundă pentru această încălcare".

Noţiunea nouă grupează toate categoriile de „dereglare a executării": imposibilitatea executării, neexecutarea şi executarea defectuoasă, întârzierea executării, absorbind şi categoria de „încălcare pozitivă a obligaţiei". Noţiunea în cauză are o aplicare generală: atât pentru obligaţiile contractuale, cât şi pentru obligaţiile legale; atât pentru obligaţiile unilaterale, cât şi pentru cele plurilaterale. Ea semnifică orice decalaj între comportamentul efectiv al debitorului şi angajamentul pe care acesta şi l-a asumat şi are un caracter obiectiv: culpa debitorului este cerută numai pentru condamnare la daune-interese, dar nu şi pentru rezoluţiune. Atunci când debitorul nu a executat una din obligaţiile sale, culpa lui se prezumă, adică debitorului i se incumbă sarcina să dovedească lipsa

culpei sale, pentru a evita răspundea prin plata de daune-interese.[8]

Încălcarea obligaţiei se manifestă în următoarele forme: imposibilitatea executării (1), neexecutarea şi executarea defectuoasă (2), întârzierea executării (3) şi încălcarea obligaţiilor de securitate (4).

1) Imposibilitatea executării. În noile reglementări această formă de neexecutare are ca efect excluderea obligaţiei de prestaţie, pe de o parte (a) şi excluderea obligaţiei de contraprestaţie, pe de altă parte (b).

a) *Excluderea obligaţiei de prestaţie* intervine în trei ipoteze.

În primul rând, este cazul imposibilităţii „adevărate" a executării; § 275 alin. (1) dispune că dreptul creditorului la prestaţie este exclus, în măsura în care aceasta este imposibilă pentru debitor sau pentru orice altă persoană. Noile reglementări nu mai fac deosebire între diferite specii de imposibilitate (iniţială sau ulterioară, obiectivă sau subiectivă, fortuită sau culpabilă), ci consacră o noţiune unică, care rezidă în obstacole fizice sau juridice insurmontabile (obiectul vândut a pierit din cauză fortuită înainte de a fi livrat, obiectul e în afara circuitului comercial). Survenirea acestei imposibilităţi are ca efect faptul că debitorul este liberat de obligaţia sa, iar creditorul nu poate acţiona în executare, efect ce se produce de plin drept.

Cea de-a doua ipoteză de excludere a obligaţiei de a presta ţine de noţiunea de „imposibilitate de fapt" şi reprezintă o codificare a unor soluţii jurisprudenţiale mai vechi.[9] Astfel, § 275 alin. (2) dispune că debitorul poate refuza prestaţia, în măsura în care aceasta necesită cheltuieli care, ţinându-se cont de conţinutul raportului obligaţional şi de principiul bunei credinţe, sunt grav disproporţionate în raport cu interesul prestaţiei pentru creditor. Această normă se referă la situaţiile în care înlăturarea obstacolului ar fi „teoretic posibilă", dar creditorul nu poate pretinde la aşa ceva. De exemplu, un obiect, care trebuie să fie remis cumpărătorului, cade la fundul mării. În acest caz, între interesul creditorului de a obţine executarea obligaţiei, pe de o parte, şi cheltuielile şi eforturile debitorului care ar trebui să fie angajate pentru realizarea acesteia, pe de altă parte, există o disproporţie enormă. Pentru a determina eforturile cerute debitorului, trebuie de ţinut cont şi de faptul dacă debitorul este sau nu responsabil de obstacolul în executarea prestaţiei. În literatura de specialitate[10] s-a relevat necesitatea de a distinge asemenea situaţii (deşi distingerea este dificilă) de acelea care ţin de imposibilitatea economică, ce presupun că debitorul nu poate să se achite de obligaţia sa decât cu preţul unor sacrificii excesive. Acestea din urmă cad sub incidenţa § 313 C. civ. germ., care consacră conceptul de „hardship", sau „impreviziune".

Cea de-a treia ipoteză este prevăzută de § 275 alin. (3) care dispune că debitorul poate de asemenea să refuze prestaţia atunci când el trebuie s-o execute personal şi când aceasta nu îi poate fi impusă după compararea obstacolului ce stă în faţa prestaţiei şi interesului pe care îl are creditorul în executarea prestaţiei. Aceste dispoziţii sunt aplicabile contractelor de muncă şi celor de prestări de servicii. În *Expunerea de motive a proiectului de lege pentru modernizarea dreptului obligaţiilor* este adus exemplul salariatului străin care este constrâns să-şi întrerupă activitatea din cauza că este chemat sub drapelele ţării sale de origine şi care, refuzând să se prezinte, riscă pedeapsa cu moartea.

b) *Excluderea obligaţiei de contraprestaţie*

Regulile privind soarta contraprestaţiei în cazul imposibilităţii pentru debitor de a-şi executa obligaţia sunt cuprinse în § 326. Potrivit alin. (1) al acestui paragraf, dacă debitorul, în virtutea § 275, nu este obligat de a furniza prestaţia, el pierde dreptul la contraprestaţie; creditorul nu este ţinut să execute propriul angajament. Prin urmare, regula principală în materia interdependenţei obligaţiilor în contractele sinalagmatice este aceea că creditorul poartă riscul prestaţiei, iar debitorul – riscul contraprestaţiei.

Există totuşi excepţii de la această regulă a interdependenţei, care au ca rezultat faptul că creditorul unei obligaţii imposibile poartă riscul contraprestaţiei, adică creditorul trebuie să-şi execute prestaţia fără a fi primit prestaţia debitorului. Este cazul în care creditorul poartă singur sau în mod preponderent răspunderea pentru situaţia care îl liberează pe debitor sau cazul în care el nu a acceptat prestaţia pe care debitorul i-a oferit-o în forma cuvenită, înainte ca ea să devină imposibilă (§ 326 alin. (2)).

În afară de efectele enunţate, imposibilitatea de executare mai este reţinută şi în calitate de sursă a răspunderii şi de temei pentru rezoluţiune (a se vedea *infra*).

2) Neexecutarea şi executarea defectuoasă. Aceste modalităţi, după cum s-a menţionat, erau ignorate totalmente de redacţia originară a Codului civil german. În redacţia nouă, aceste manifestări concrete ale încălcării obligaţiei sunt prevăzute expres în calitate de temei pentru răspundere prin plată de daune-interese (§ 281 alin. (1)) şi cauză de rezoluţiune a contractului (§ 323 alin. (1)).

Executarea defectuoasă poate consta în încălcarea unei obligaţii principale (obligaţii ce conferă contractului conţinutul său specific) sau a unei obligaţii accesorii (de exemplu, obligaţia de informare).

3) Întârzierea executării. După cum s-a arătat mai sus, în redacţia iniţială a Codului civil german întârzierea executării constituia cea de a două formă autonomă de „dereglare a executării" contractului; în redacţia nouă ea nu este decât una dintre manifestările noţiunii unitare de încălcare a obligaţiei. Potrivit § 280 alin. (2), întârzierea constituie temei pentru răspunderea debitorului, obligându-l la plata daunelor-interese moratorii în vederea reparării prejudiciului cauzat creditorului prin lipsa executării punctuale a obligaţiei. Pentru ca debitorul să fie responsabil, este necesară punerea lui în întârziere, la care se asimilează introducerea unei acţiuni vizând prestaţia la fel ca şi notificarea unui ordin de plată prin somaţie (§ 286 alin. (1)).

4) Încălcarea obligaţiilor de securitate. Potrivit § 241 alin. (2), obligaţiile enunţate au ca obiect constrângerea fiecărei din părţile unui raport obligaţional de „a lua în considerare drepturile, bunurile şi interesele celeilalte părţi". Ele tind să apere de orice prejudiciu situaţia patrimonială a participanţilor la raporturile obligaţionale. Încălcarea lor poate îmbrăca cele mai variate forme, putând consta, spre exemplu, în orice fel de comportament neloial faţă de cocontractantul său (un antreprenor, care execută corect angajamentele sale conform contractului, deteriorează cu echipamentul său localul clientului).

Înainte de reformă, aceste fapte cădeau sub incidenţa conceptului de „încălcare pozitivă" a obligaţiei. După legea din 26 noiembrie 2001 încălcările obligaţiilor de securitate au căpătat o reglementare expresă în dispoziţiile Codului civil german (§§ 282, 324), în baza cărora acestea pot antrena răspunderea contractuală sau pot justifica rezoluţiunea contractului.

Efectele încălcării contractului

a) Executarea silită în natură. Principalul efect al neexecutării contractului trebuie să fie condamnarea debitorului la executarea obligaţiei în natură. Această concluzie rezultă din § 241 alin. (1) al Colului civil germn, care dispune că „în virtutea obligaţiei, creditorul are dreptul să ceară debitorului o prestaţie. Prestaţia poate consta într-o abţinere". În relaţiile comerciale însă sancţiunea în cauză este aplicată rar, întrucât daunele-interese sunt considerate ca un remediu mai eficient.[11]

b) Daunele-interese. În dreptul german nu sunt dispoziţii specifice referitor la răspunderea contractuală, care, ca şi în alte sisteme juridice, se realizează prin plata daunelor-interese. Care şi ar fi natura obligaţiei încălcate, fie că aceasta rezultă din contract, fie din lege, răspunderea debitorului este supusă regulii generale consacrate în § 280 alin. (1) din Codul civil german, enunţate mai sus.

Dreptul german consacră principiul reparării integrale a prejudiciului[12]; § 249 alin. (1) C. civ. germ. dispune: „Cel care este ţinut la reparaţie trebuie să restabilească situaţia ce ar exista dacă faptul care obligă la reparaţie nu ar fi intervenit", iar § 252 prevede că prejudiciul reparabil include şi câştigul ratat, precizându-se că este considerat ca atare acel câştig la care se putea spera cu probabilitate potrivit cursului normal al evenimentelor sau potrivit împrejurărilor particulare, cum ar fi înţelegerile convenite.

Răspunderea contractuală este prevăzută de către dreptul german pentru toate manifestările de încălcare a obligaţiei: neexecutarea şi executarea defectuoasă (1), întârzierea executării (2), încălcarea obligaţiilor de securitate (3) şi imposibilitatea executării (4).

1) *Daunele-interese pentru neexecutare şi executarea defectuoasă.* În această ipoteză, dreptul creditorului de a obţine daune-interese implică, mai întâi, ca creanţa sa să fie scadentă şi realizabilă, adică să nu fie susceptibilă de nici o excepţie din partea debitorului; ca furnizarea prestaţiei să fie posibilă şi ca debitorul, pentru cauze ce îi sunt imputabile, să nu execute sau să execute necorespunzător obligaţia sa. Astfel, § 281 alin. (1) C. civ. germ. dispune că „în măsura în care debitorul *nu furnizează prestaţia scadentă sau nu o furnizează în modul cuvenit*…, creditorul poate cere daune-interese în locul prestaţiei". Creditorul are dreptul la repararea oricărui prejudiciu pozitiv pe care l-a suportat, adică el trebuie să fie plasat în situaţia patrimonială în care el s-ar fi aflat dacă debitorul ar fi executat în mod normal obligaţia sa contractuală.[13]

Potrivit prevederilor § 281 alin. (1) citate mai sus, înainte de a pretinde daune-interese creditorul trebuie să-i acorde debitorului „un termen rezonabil pentru executare sau pentru reparare în natură" (furnizarea elementelor ce lipsesc, înlăturarea viciilor, rectificarea declaraţiilor false în ce priveşte proprietăţile mărfii livrate etc.). Această procedură, denumită în dreptul german *Nachfrist*, are ca scop de a i se acorda debitorului o ultimă şansă pentru a-şi onora obligaţiile şi a salva contractul, întrucât prioritate se dă executării în natură.

De menţionat că § 281 alin. (2) îl eliberează pe creditor de obligaţia de a acorda un termen suplimentar, atunci când debitorul refuză în mod serios sau definitiv să execute sau când anumite împrejurări justifică, ţinându-se cont de interesele ambelor părţi, exercitarea imediată a dreptului la daune-interese (ca exemplu este cazul în care furnizorul trebuie să livreze materia primă într-un moment determinat, pentru ca cumpărătorul să poată fabrica produsele sale).

Acordarea acestui termen trebuie să fie însoţită de ordinul ferm adresat debitorului de a executa obligaţia

contractuală, termenul trebuind să fie suficient pentru a permite debitorului să remedieze situaţia.

Totodată, o simplă prevenire este suficientă, fără fixarea unui termen, dacă neexecutarea constă în încălcarea unei obligaţii de a nu face (de exemplu, a unui angajament de neconcurenţă).

În cazul expirării fără succes a termenului suplimentar acordat debitorului pentru remedierea situaţiei, creditorul are opţiunea între mai multe soluţii: el poate cere executarea silită în natură a obligaţiei, poate rezolvi contractul, poate cere plata daunelor-interese, sau, în sfârşit, poate cumula rezoluţiunea şi daunele-interese.

Dacă debitorul a furnizat o prestaţie parţială, creditorul poate pretinde daune-interese numai atunci când prestaţia parţială nu prezintă nici un interes pentru el.

Este important a menţiona că legea nu admite dreptul la daune-interese în locul prestaţiei în cazul în care încălcarea obligaţiei este neînsemnată.

2) *Daunele-interese pentru întârzierea executării.* Nerespectarea de către debitor a termenului stabilit pentru executare cauzează, în mod normal, creditorului un prejudiciu, care este reparabil, în virtutea § 280 alin. (2) C. civ. germ., cu condiţia respectării de către creditor a obligaţiei de punere în întârziere, în conformitate cu prevederile § 286 C. civ. germ. Dacă însă întârzierea debitorului se prelungeşte, creditorul este în drept să ceară daune-interese în locul prestaţiei. În acest caz el trebuie să se conformeze cerinţelor § 281 C. civ. germ., adică să acorde debitorului un termen rezonabil pentru executare şi să constate lipsa acesteia la expirarea termenului.

3) *Daunele-interese pentru încălcarea obligaţiilor de securitate.* Asemenea încălcări cad sub incidenţa § 282 C. civ. germ., care prevede că „atunci când debitorul încalcă o obligaţie conform § 241 alin. (1), creditorul poate cere daune-interese în locul prestaţiei…, dacă nu i se poate cere ca această prestaţie să-i fie furnizată de debitor". Ipoteza vizată de prevederile în cauză presupune că debitorul a încălcat intenţionat sau prin neglijenţă obligaţia de securitate ce i se incumbă (de exemplu, deteriorarea repetată cauzată de antreprenor localului clientului său), astfel încât menţinerea contractului a devenit insuportabilă pentru creditor; caracterul insuportabil fiind apreciat în funcţie de împrejurările concrete ale cazului.[14] În asemenea cazuri, creditorul poate să se adreseze către o altă persoană (de exemplu, către un alt antreprenor) şi să ceară debitorului daunele-interese în locul prestaţiei, în vederea recuperării cheltuielilor efectuate pentru sfârşirea lucrărilor.

4) *Daunele-interese pentru imposibilitatea executării.* Răspunderea contractuală pentru imposibilitatea de executare constituie obiectul reglementărilor de la §§ 283 şi 311 (a) C. civ. germ.

Pentru ca să survină răspunderea potrivit § 283, este necesar să fie întrunite următoarele condiţii:

- imposibilitatea executării să fie ulterioară, adică ea să se manifeste după încheierea contractului;
- imposibilitatea să-l libereze pe debitor de obligaţia sa de a furniza prestaţia, în baza prevederilor § 275 alin. (1), (2) şi (3) (enunţate mai sus);
- debitorul să fie responsabil pentru imposibilitate, adică aceasta să fie imputabilă culpei sale sau culpei reprezentantului său legal ori a prepusului său, culpa debitorului fiind prezumată.

Pentru ca să survină răspunderea debitorului în baza § 311 (a), este necesar să fie întrunite următoarele condiţii:

- imposibilitatea executării să fie iniţială, adică să existe la momentul încheierii contractului şi să-l libereze pe debitor de obligaţia sa de a furniza prestaţia conform aceloraşi criterii care au fost enunţate mai sus pentru cazul imposibilităţii ulterioare;
- debitorul să nu aibă cunoştinţă de imposibilitatea prestaţiei la momentul încheierii contractului şi nici să nu fi putut avea cunoştinţă de acest fapt; sarcina probei, de data aceasta, revenindu-i creditorului.[15]

c) Excepţia de neexecutare. Temeiul legal al excepţiei de neexecutare în dreptul german îşi are sediul în § 320 C. civ. germ., care dispune că „cel care este obligat în virtutea unui contract sinalagmatic poate refuza să furnizeze prestaţia sa până când va fi efectuată contraprestaţia, cu condiţia că el nu s-a obligat să execute primul".

d) Rezoluţiunea. Această sancţiune este prevăzută pentru toate manifestările încălcării obligaţiei consacrate de dreptul german.

Norma centrală privind *rezoluţiunea pentru neexecutare sau executare defectuoasă* îşi are sediul în § 323 alin. (1) C. civ. germ. care dispune: „În cazul în care într-un contract sinalagmatic debitorul *nu furnizează o prestaţie scadentă sau nu o furnizează conform stipulaţiilor contractuale*, creditorul poate rezolvi contractul, dacă a acordat debitorului, fără succes, un termen rezonabil pentru executare sau pentru reparare în natură". Este important a menţiona că în materia rezoluţiunii operează reguli similare celor referitoare la daunele-interese: în ceea ce priveşte obligaţia de acordare a unui termen suplimentar (*Nachfrist*); admiterea dreptului la reziliere în cazul executării parţiale de către debitor, numai dacă o asemenea executare nu prezintă nici un interes pentru creditor; neadmiterea rezoluţiunii în cazul în care încălcarea obligaţiei este neînsemnată (§ 323 alin (5) C. civ. germ.).

În sfârşit, § 323 alin. (4) C. civ. germ. îl autorizează pe creditor să rezoluţioneze contractul prin anticipare, adică înaintea scadenţei prestaţiei, dacă este evident că condiţiile rezoluţiunii sunt întrunite (de exemplu, şantierul este deschis doar cu puţin timp înaintea datei prevăzute pentru terminarea lucrărilor).

Rezoluţiunea pentru încălcarea obligaţiei de securitate la fel este supusă unor reguli asemănătoare cu cele prevăzute pentru acordarea de daune-interese în locul prestaţiei; potrivit § 324 C. civ. germ., creditorul este în drept să rezoluţioneze contractul atunci când debitorul a încălcat o asemenea obligaţie (potrivit § 241 alin. (2) C. civ. germ.) şi menţinerea contractului nu poate fi cerută creditorului.

Cât priveşte *rezoluţiunea pentru imposibilitatea executării*, § 326 alin. (5) C. civ. germ. dispune că, atunci când debitorul nu este obligat să furnizeze prestaţia în virtutea prevederilor § 275 alin. (1), (2) şi (3) C. civ. germ. (enunţate mai sus), creditorul poate rezolvi contractul, fiind aplicabile prin analogie prevederile § 326 C. civ. germ. referitoare la rezoluţiunea pentru neexecutare sau executare defectuoasă, cu excepţia obligaţiei de a fixa un termen suplimentar (*Nachfrist*).

Spre deosebire de dreptul francez, în care rezoluţiunea este pronunţată, de regulă, de instanţa de judecată, în Germania ea operează printr-o declaraţie de voinţă adresată de creditor debitorului (§ 349 C. civ. germ.).

e) Rezilierea contractelor cu executare succesivă. Legea din 26 noiembrie 2001 a codificat soluţiile în materia *rezilierii extraordinare pentru motive grave*, care anterior erau consacrate de lege doar pentru unele contracte speciale sau de jurisprudenţă. Potrivit § 314 alin. (1) C. civ. germ., orice contract cu executare succesivă poate fi reziliat, pentru motive grave, de fiecare parte, fără a fi necesar un termen de preaviz. Există motiv grav atunci când continuarea raportului contractual până la termenul convenit sau până la expirarea unui termen de preaviz nu poate fi impusă părţii care reziliază, ţinându-se cont de împrejurările cazului şi de interesele respective ale părţilor.

Motivele grave pot consta în insulte adresate cocontractantului, violenţe psihice exercitate asupra persoanei. De cele mai dese ori, aceste motive constau în încălcarea obligaţiilor ce i se incumbă debitorului. În asemenea cazuri, creditorul poate rezilia contractul numai după acordarea unui termen pentru remediere sau după o somaţie, ambele rămase fără efect. Şi aici dreptul german acordă prioritate executării în natură.[16]

Ca şi rezoluţiunea, rezilierea pe motive grave poate fi cumulată cu daunele-interese (§ 314 alin. (4) C. civ. germ.).

Consideraţii privind sistemul în ansamblu

Principalele trăsături esenţiale ale noilor reglementări în materia neexecutării contractului sunt următoarele:

a) toate dispoziţiile privind „dereglările executării" se axează în jurul noţiunii unitare de „încălcare a obligaţiei" (*Pflichtverletzung*) care devine principiul comun al tuturor formelor de neexecutare (§ 280 alin. (1) C. civ. germ.);

b) a fost lărgit accesul la rezoluţiunea contractelor sinalagmatice (§ 323 şi urm. C. civ. germ.);

c) a fost admis cumulul între rezoluţiune şi plata daunelor-interese (§ 325 C. civ. germ.);

d) a fost instituit dreptul creditorului la rezilierea fără preaviz a contractelor cu executare succesivă pe motive grave (§ 314 C. civ. germ.).

Noul drept german al obligaţiilor stabileşte un mecanism echilibrat de ocrotire a intereselor ambelor părţi ale contractului, acordându-le în condiţiile litigioase un sistem de remedii şi garanţii eficiente în vederea salvării şi continuării raportului contractual.

Pe de o parte, reformarea Codului civil german a ameliorat situaţia creditorului victimă a încălcării contractului, deoarece a admis cumulul daunelor-interese cu rezoluţiunea şi a autorizat rezilierea contractelor cu executare succesivă pe motive grave.

În redacţia nouă a fost instituit un paralelism între cauzele rezoluţiunii contractelor sinalagmatice şi temeiurile survenirii răspunderii contractuale prin plata de daune-interese. Atât rezoluţiunea, cât şi răspunderea contractuală sunt fondate pe conceptul încălcării obligaţiei, mai precis – pe una dintre manifestările concrete ale unei asemenea încălcări. Sunt instituite regimuri similare de exercitare a ambelor remedii (sancţiuni) în ceea ce priveşte: caracterul încălcării (însemnat sau neînsemnat) ce justifică aplicarea remediilor; obligaţiile de acordare a unui termen suplimentar pentru executare sau de somaţie şi exonerarea de asemenea obligaţii; posibilitatea rezoluţiunii contractului în întregime sau perceperea daunelor-interese în locul întregii prestaţii în cazurile executării parţiale a prestaţiei de către debitor.

Totuşi, există o deosebire importantă între aceste două serii de reglementări: rezoluţiunea nu mai este condiţionată de culpa debitorului; creditorul este îndreptăţit să rezoluţioneze contractul indiferent de faptul dacă neexecutarea ori executarea defectuoasă, încălcarea unei obligaţii de securitate sau imposibilitatea executării sunt sau nu imputabile debitorului.

Pe de altă parte, interesele debitorului sunt ocrotite prin instituirea obligaţiei creditorului de a acorda debitorului un termen suplimentar pentru remedierea situaţiei sau cel puţin a obligaţiei de somaţie a

debitorului înainte de a proceda la rezoluţiune sau la exercitarea dreptului la daune-interese. Dreptul german oferă debitorului o protecţie sporită în comparaţie cu instrumentele de drept uniform, care sunt CVIM, PDEC şi PU. Această deosebire în abordare poate fi explicată prin particularităţile domeniilor de aplicare a reglementărilor vizate: în timp ce dreptul uniform a luat ca model contractul de comerţ internaţional între comercianţi experimentaţi, Codul civil german este adresat tuturor subiecţilor; prin urmare, „trebuie să ţină cont şi de slăbiciunea şi lipsa de experienţă a debitorului".[17]

Unul dintre scopurile urmărite în cadrul reformării dreptului german a obligaţiilor a fost apropierea reglementărilor germane de „marile instrumente ale uniformizării dreptului". Totodată, există un domeniu în care dreptul german rămâne fidel originilor: cel al formei şi stilului legislativ.

Referitor la codificarea germană din 1900, se spunea că este un „cod redactat de profesori pentru alţi profesori".[18] Într-adevăr, legiuitorul german nu vorbeşte întotdeauna limba tuturor cetăţenilor, el utilizează un limbaj foarte abstract şi uneori sofisticat. Terminologia adoptată de redactorii legii din 26 noiembrie 2001 rămâne abstractă, tehnică, precisă, riguroasă, această rigoare manifestându-se în grija de a parveni la o reglementare pe cât posibil de completă şi eficientă.[19] Un secol mai târziu, dreptul civil german, în general, şi dreptul obligaţiilor, în particular, continuă să fie un „drept al profesorilor". Astfel, renovat, reactualizat, Codul civil german a reuşit să păstreze caracteristicile tradiţionale care îi permit să ocupe un loc aparte printre sistemele juridice naţionale, rămânând o „sursă de inspiraţie" inepuizabilă pentru legiuitorii naţionali şi internaţionali.

În această ordine de idei, în calitate de propunere *de lege ferenda*, considerăm oportină o redactare nouă a prevederilor art. 602 din Codul civil al Republicii Moldova care tratează „răspunderea pentru neexecutarea obligaţiei" (prevederi care au fost inspirate din §§ 280–283 C. civ. germ.). În special, considerăm că prevederea de la alin. (4) al acestui articol: *„în cazul unui contract sinalagmatic, creditorul poate cere despăgubiri pentru neexecutarea obligaţiei debitorului doar după rezoluţiune, conform art. 737"* este susceptibilă de a crea confuzii. Dispoziţia enunţată este aplicabilă doar *despăgubirilor în locul prestaţiei* – daunelor-interese compensatorii – dar nu şi oricăror altor despăgubiri pentru neexecutare, de exemplu, pentru întârzierea executării daunelor-interese moratorii (ţinem să amintim că, potrivit art. 602 alin. (2) C. civ. RM, întârzierea este asimilată neexecutării). Intenţia legiuitorului a fost, probabil, aceea de a exclude posibilitatea aplicării concomitent a două sancţiuni incompatibile: executarea prestaţiei în natură şi plata despăgubirii compensatorii (în locul prestaţiei). Însă, în acest sens, art. 609 alin. (4) C. civ. RM stipulează explicit: *„dreptul la executarea obligaţiei este exclus îndată ce creditorul cere despăgubire în locul executării obligaţiei"*. Considerăm că dispoziţia sus-citată de la alin. (4), art 602 C. civ. RM, trebuie exclusă.

Note:

[1] M. Pédamon. *Le contrat en droit allemand*. 2 édition. – Paris: LGDJ, 2004, p. 159-168; F. Ranieri. *La nouvelle partie du droit des obligations.* – În: *La réforme du droit allemand des obligations*. Sous la direction de C. Witz et F. Ranieri. – Paris: Société de législation comparée, 2004, p. 19-37; F. Ranieri. *Les sanctions de l'inexécution du contrat en droit allemand.* – În: *Les sanctions de l'inexécution des obligations contractuelles. Etudes de droit comparé.* Sous la direction de M. Fontaine et G. Viney. – Bruxelles: Bruylant, Paris: LGDJ, 2001, p. 811-836; G.H. Treitel. *Remedies for breach of contract, a comparative account*. – Oxford, New York: Oxford University Press, 1988, p. 8, 36.

[2] F. Ranieri. *Op cit*., p. 22-23; M. Pédamon. *Op. cit*., p. 160.

[3] M. Fromont. *Droit allemand des affaires. Droit des biens et des obligations. Droit commercial et du travail*. – Paris: Montchrestien, 2001, p. 113-114.

[4] I. Babusiaux. *L'influence des instruments internationaux d'uniformisation du droit sur le nouveaux droit allemand général des troubles de l'exécution du contrat* – În : *La réforme du droit allemand des obligations*. Sous la direction de C. Witz et F. Ranieri. – Paris : Société de législation comparée, 2004, p. 170.

[5] M.Pédamon. *Op. cit.,* p. 160-161.

[6] *Introduction au droit allemand* (République fédérale). Tome III. *Droit privé*. Sous la direction de M. Fromont et A. Rieg. – Paris: Cujas, 1991, p. 87-88.

[7] C. Witz. *La nouvelle jeunesse du BGB insufflée par la réforme du droit des obligations*, recueil Dalloz, 2002, nr. 42/7095, p. 3156-3161; M. Schley. *La grande réforme du droit des obligations en Allemagne*, recueil Dalloz, 2002, nr. 21/7074, p. 1738-1740.

[8] M. Schley. *Op. cit*., p. 1739.

[9] F. Ranieri. *Les sanctions de l'inexécution du contrat en droit allemand,* p. 816-817.

[10] M. Pédamon. *Op. cit*., p. 164.

[11] P.D.V. Marsh. *Comparative Contract Law: England, France, Germany.* – Gower Publishing, Hampshire, 1994, p. 337.

[12] G.H. Treitel. *Op. cit*., p. 80.

[13] M. Pédamon. *Op. cit*., p. 174.

[14] *Ibidem*, p. 182.

[15] *Ibidem,* p. 185.

[16] *Ibidem*, p. 203.

[17] U. Babusiaux. *Op. cit*., p. 192.

[18] M. Pédamon. *Op. cit*., p. 37.

[19] V. Lasserre-Kiesow. *La technique législative. Etudes sur les codes civils français et allemand*. – Paris: LGDJ, 2002, p. 95-108, 195-214.